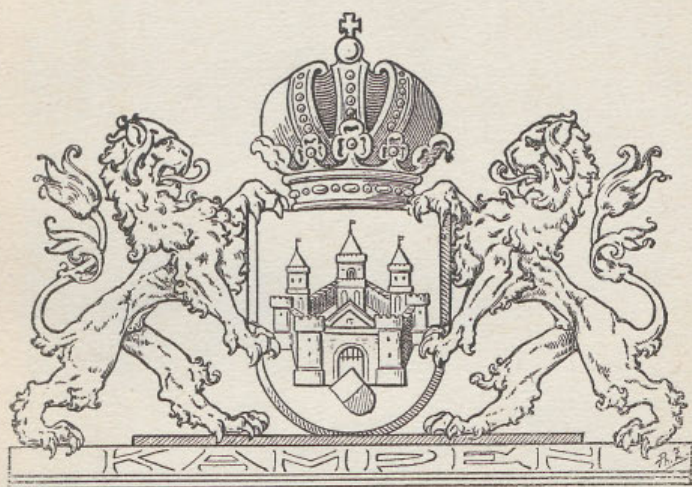

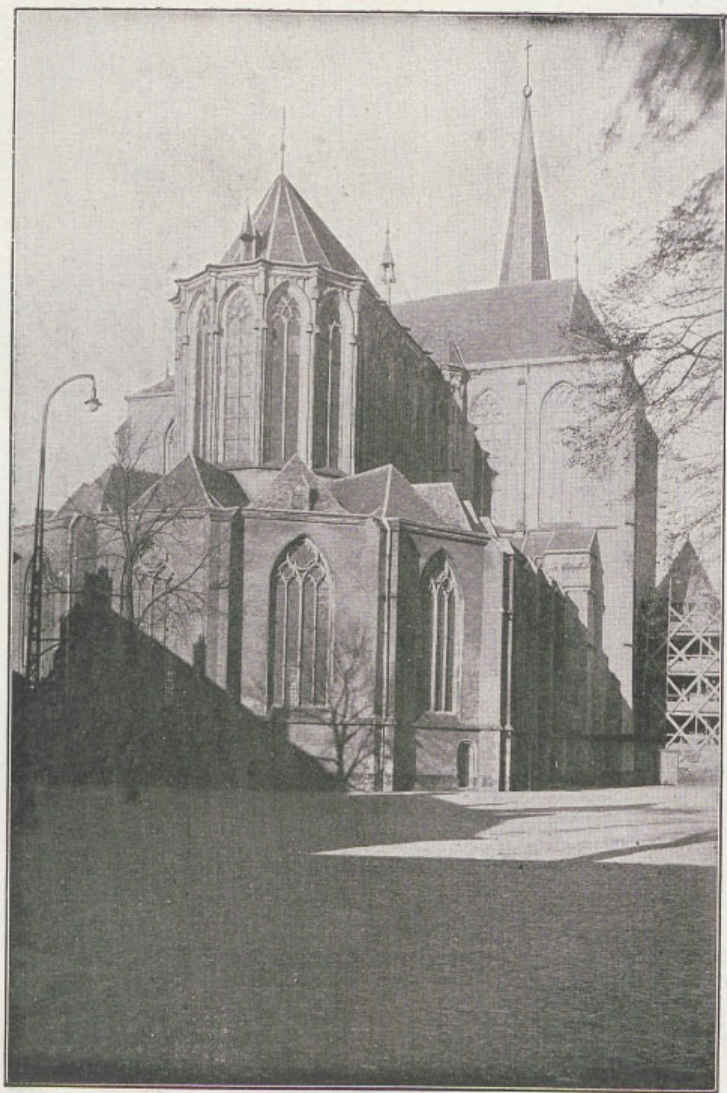
KAMPER ALMANAK

VOOR HET JAAR:

1932

DRUKKERIJ PH. ZALSMAN - KAMPEN

DE BOVENTOREN.

Er zullen weinig menselijke gewrochten gevonden worden, die een dieperen indruk maken en meer ontroering wekken dan een Gothische kathedraal.

De gewaarwordingen, door zoo'n kerkgebouw veroorzaakt, zijn te danken aan zijn ouderdom, zijn afmetingen, zijn symboliek, zijn architectonische constructie en zijn artistieke vormen.

Ofschoon onze St. Nicolaas- of Bovenkerk geen kathedraal of bisschoppelijke kerk maar slechts een parochiale kerk is, kan zij toch ten volle aanspraak maken op de erkenning van te zijn een zeer merkwaardig monument, dat tot de eerste in ons land gerekend mag worden en niet nalaat een diepen indruk teweeg te brengen bij den beschouwer.

Deze kerk kan bogen op een zeer hoogen ouderdom. Haar oorsprong verliest zich tot diep in de middeleeuwen, maar haar tegenwoordige gedaante verkreeg zij in den loop van de XIVe en de XVe eeuw. Welk een geslachten heeft zij in de zeshonderd jaren, die sindsdien verlopen zijn, niet zien komen en gaan; zij is de stille getuige geweest van tallooze gebeurtenissen en geschiedkundige feiten, die zich hebben afgespeeld van den graventijd af tot de koninklijke regeering toe, en uit dat oogpunt reeds verdient zij onze belangstelling.

Het zou mij te ver voeren en te veel ruimte in beslag nemen als ik zou behandelen het samenstel van kerk en toren. Daarom zal ik mij beperken en alleen iets in het midden brengen over **DEN BOVENTOREN.**

Wat dezen toren betreft zoo zijn de meeningen omtrent het ontstaan van zijn tegenwoordige gedaante verdeeld. Mr Nanninga Uitterdijk, onze vorige archivaris, heeft een officiëel stuk van 19 Juli 1516 openbaar gemaakt, waarin een overeenkomst wordt aangegaan tusschen Schepenen en Raad met de gezworen gemeente van Kampen eenerzijds en een zekeren architect *Mr Clement van der Gouwe*, dus blijkbaar iemand uit Gouda, „om enen nyen kerck toren an Sancter Nicolaes kercke by meisters rade an to leggen”. Deze man schijnt wel een specialiteit te zijn geweest op 't gebied van torenbouw, want in 1512 had hij ook den toren van het stadhuis van Leiden verbeterd en versterkt.

Van andere zijde echter wordt beweerd dat de toren zoo innig met de kerk verbonden is, dat hij zooals wij hem nu zien, evenals de kerk, uit de XIVE eeuw moet dagteekenen, dat men hem toen in de tegenwoordige gedaante heeft ommetseld en dat de kern, althans wat de onderste twee verdiepingen betreft, reeds uit de XIIe eeuw stamt.

Het is hier de plaats niet om op deze strijdvraag in te gaan. Met zekerheid kan echter vastgesteld worden, dat een belangrijke verbouwing aan den toren heeft plaats gehad van 1563 tot 1569 onder leiding van *Mr Florys Ekenholt*, met wien men in 1563 naar Utrecht reed „omme dat warck an den toren tho sien.”

In 1611 waren er weer belangrijke herstellingen noodig; daarna en in den loop van de geheele XVIIe eeuw begon hij op onrustbarende wijze scheef te zakken, zoodat hij omstreeks 1670 al 9 voet en 2½ duim ten Westen overhing. Men trachtte het kwaad te stuiten door het orgel te verplaatsen, door de klokken te verhangen, later door de klokken op twee na uit den toren te verwijderen, maar welke middelen men ook aanwendde, het eene hielp al evenmin als het andere. Mannen als *Leeghwater* uit de Rijn, *Nemant* uit Zutphen en anderen,

werden geraadpleegd, maar dezen wisten niet beter te adviseeren dan den toren af te breken; de magistraat echter huiverde tot dezen maatregel over te gaan.

Een redder in den nood vond men in den persoon van *Jan de Jonge*, meester-timmerman te Amsterdam, blijkbaar een vernuftig man, die in korten tijd den toren wist recht te zetten tot ieders verbazing en tot groote tevredenheid van den raad en de burgerij. Dit gebeurde in 1685.

Nu had deze zelfde man twee jaren te voren den toren van de Buitenkerk, die ook scheef gezakt was, reeds recht gezet en daarom verwondert het wel eenigszins, dat men niet dadelijk zijn toevlucht nam tot dezen architect (want dezen naam verdiende hij meer dan dien van timmerman), die zijn sporen op dit gebied had verdiend.

Hoe dit zij, *Jan de Jonge* had, toen hij den Boventoren zou rechtzetten, gecontracteerd dat hij tot belooning van zijn diensten het recht zou krijgen om onder den toren te worden begraven. Het is te begrijpen, dat de Raad der stad hem volgaarne dit recht verleende, maar hij betoonde hem bovendien zijn dankbaarheid door den vernuftigen Amsterdamschen bouwkundige, behalve zijn verteringen ten huize van *Aert Keppel*, uit te betalen een honorarium van twee duizend carolusgulden en hem te begunstigen met het grootburgerschap van de stad.

De tegenwoordige spits en de Westelijke houten portiek zijn in 1809 vervaardigd onder leiding van den stads-architect *A. M. Sorg* (1738—1825). Die Dorische portiek in dien Gothischen toren is daar wel heel slecht op haar plaats. Ook dagteekenen uit dien tijd de twee zware steunbeeren ter weerszijden van die portiek. Bij de restauratie van den toren, waarmede men nu bezig is, werd geconstateerd, dat die beeren thans meer kwaad dan goed deden, waarom men besloot die weg te breken. Er kwamen nu ook zandsteen traceeringen voor den dag, die men in den ouden toestand herstelt en die zeker den toren tot

sieraad zullen strekken.

De toren is buitenwerks gemeten 10.50 M. lang en breed en ongeveer 70 M. hoog.

Thans staat de toren tegen de kerk aan, vroeger was hij *in* de kerk ingebouwd, de zijbeuken liepen door tot den Westkant van den toren en van de ruimte onder den toren kwam men in de kerk. De nu dichtgemetselde boogopeningen, die toegang gaven tot de kerkruimte, zijn nog duidelijk zichtbaar. Later heeft men die zijbeuken ingekort door de gedeelten, die tot den voorkant van den toren doorliepen, af te breken. Waarschijnlijk is dit gebeurd in het begin van de XIXe eeuw en uit dien tijd dagteekenen ook de nieuwe Westelijke kerkgevels die noodig waren tot afsluiting van de ingekorte zijbeuken.

E. D. J. DE JONGH Jr.
